Saksframlegg

Saksgang:

Styre	Møtedato
Styret Helse Sør-Øst RHF	19. november 2026

Sak 138-2026

Handlingsplan for lærlinger og fagarbeidere 2027-2031

Forslag til vedtak:

Styret slutter seg til handlingsplanen for lærlinger og fagarbeidere 2027-2031 og ber om at den legges til grunn for det videre arbeidet i regionen.

Hamar, 12. november 2026

Terje Rootwelt
administrerende direktør

1 Hva saken gjelder

Saken gjelder status og videre innretning for arbeidet med lærlinger og fagarbeidere i Helse Sør-Øst. Det regionale helseforetaket har med bakgrunn i en svak utvikling i antallet ansatte lærlinger og fagarbeidere utarbeidet en handlingsplan for lærlinger og fagarbeidere i perioden 2027-2031.

Handlingsplanen er tett koblet til ny *«Delstrategi for arbeidsliv, ledelse og utdanning»* i Helse Sør-Øst. I delstrategien er lærlinger og fagarbeidere fremhevet som et eget innsatsområde. Handlingsplanen operasjonaliserer dette innsatsområdet gjennom konkrete mål, tiltak og oppfølgingsaktiviteter i perioden. Den synliggjør hvilke oppgaver som det regionale helseforetaket kan understøtte helseforetakene med, og hva som må løses lokalt.

Saken fremlegges for styret da en økning i antallet lærlinger og fagarbeidere innenfor alle relevante utdanninger er en forutsetning for å lykkes i det videre arbeidet med en hensiktsmessig ansvars- og oppgavedeling i spesialisthelsetjenesten.

2 Hovedpunkter og vurdering av handlingsalternativer

2.1. Bakgrunn

Det er over flere år gitt som oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet, senest i 2026, at antallet lærlinger skal økes og særskilt helsefagarbeidere. Flere utredninger og meldinger (*Tid for handling,* NOU 2023:4*, Nasjonal helse- og samhandlingsplan 2024-2027,* Meld. St. 9 2023-2024*, Fagfolk for en ny tid,* Meld. St. 11 2024-2025 *og Helsepersonellplan 2040,* Meld. St. 11 2025-2026) fremhever at fagarbeidere representerer grunnplanken i vår felles helse- og omsorgstjenesten. Det skal ikke være profesjonstilhørlighet i seg selv, men hvilken kompetanse den enkelte medarbeider har, som skal være avgjørende for hvordan arbeidet organiseres. Oppgaver bør i utgangspunktet løses på laveste effektive kompetansenivå, der kravene til kompetanse tillegges større vekt enn yrkesgruppe. Hvordan kompetanseutvikling dokumenteres og gjennomføres, skal legges til grunn ved hensiktsmessig ansvars- og oppgavedeling.

Det er betydelige forskjeller mellom helseforetakene når det gjelder dimensjonering av lærlingeplasser, organisering av lærlingeløp og den strategiske forankringen av arbeidet.

Tilbakemeldinger fra helseforetakene viser at mange ledere og veiledere etterspør mer støtte og tydeligere rammer for oppfølging av lærlinger. Det er behov for et bedre kunnskapsgrunnlag knyttet til fremtidige behov for fagarbeiderkompetanse og mer systematisk samarbeid med utdanningsinstitusjonene.

2.2. Lærlinger og fagarbeidere

En lærling er en person som utdanner seg til et yrkesfag ved å kombinere opplæring på en arbeidsplass med teori. De fleste lærlingene er i sykehuset to år etter at de har gjennomført to år på yrkesskolen. Lærlingen skal utføre reelt arbeid i en godkjent lærebedrift og mottar lønn under utdanning. Læretiden avsluttes med en fagprøve som gir et offisielt fagbrev.

En fagarbeider er dermed en ansatt som har gjennomført minst 4 års utdanning og har et offisielt fagbrev. Relevante fagarbeidere i sykehus er; helsefagarbeidere, portører, aktivitør, logistikkoperatør, medisinteknisk fagarbeider, IKT-servicemedarbeider, institusjonskokk, renholdsoperatør, osv. Fagskolene tilbyr ulike videreutdanninger for fagarbeidere som gir studiepoeng hvor fagarbeidere kan fordype seg innen utdanninger som; barsel- og barnepleie, kirurgisk og medisinsk virksomhet, psykisk helsearbeid og rusarbeid, helseadministrasjon og IKT osv.

2.3. Utvikling i antall lærlinger

Utviklingen i antall lærlinger (+85) og fagarbeidere (+159) i Helse Sør-Øst fra 2020 til 2025 har vært begrenset. Utviklingen i antallet fagarbeidere (+2 %) bør vurderes opp mot endringen for andre personellgrupper som; sykepleiere +3 % (+ 886), psykologer +21 % (+465) og leger +14 % (+1 290). Fra 2021 ses en økning i antallet fagarbeidere i regionen som nok hovedsakelig skyldes et økt fokus på å rekruttere helsefagarbeidere inn i sykehusene.

Utviklingen i antallet lærlinger og fagarbeidere - et utvalg 2020-2025									
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Utvikling 2020-2025	%-vis endring	Andel av fagarbeider
Lærling - ambulansefagarbeider	200	200	198	188	181	198	-2	-1,0 %	11,8 %
Fagarbeider - ambulansefag	1762	1784	1816	1817	1787	1673	-89	-5,1 %	
Lærling - helsefagarbeider	105	118	137	158	181	183	78	74,3 %	4,7 %
Fagarbeider - Barnepleier	124	127	129	129	140	152	28	22,6 %	
Fagarbeider - Helsefagarbeider m.m.	3431	3261	3322	3472	3629	3714	283	8,3 %	
Lærling - logistikk	1	1	2	2	2	2	1	100,0 %	1,7 %
Fagarbeider - logistikk	94	96	101	115	119	121	27	28,7 %	
Lærling - portør	1	1	2	2	2	2	1	100,0 %	2,3 %
Portør med fagbrev	58	76	77	83	84	87	29	50,0 %	
Antall lærlinger totalt	329	347	375	396	404	414	85	25,8 %	5,1 %
Antall fagarbeidere totalt	7894	7744	7844	8005	8097	8053	159	2,0 %	

Tabellen over viser utviklingen for noen utvalgte lærlinge- og fagarbeidergrupper. Selv om det har vært en positiv utvikling innen enkelte områder, særlig for lærlinger og ansatte innen helsefagarbeiderfaget, har den samlede veksten vært lav. Helse Sør-Øst er blant landets største arbeidsgivere og forvalter et bredt spekter av fagområder. Potensialet for å tilby lærlingeplasser og rekruttere fagarbeidere er derfor betydelig større enn det som tilbys i dag, både innen helsefag og innen lærefag som IKT-driftsfaget, IT-utviklerfaget, byggdrifterfaget, service- og administrasjonsfaget, logistikkfaget og andre fag som er sentrale for spesialisthelsetjenestens virksomhet.

Andelen lærlinger i forhold til antallet ansatte fagarbeidere varierer betydelig mellom utvalgte grupper fra 1,7 % til 11,8 % (se høyre kolonne i tabellen over). Gjennomsnittlig er andelen lærlinger per fagarbeider 5,1 %. *«Forskrift om plikt til å stille krav om bruk av lærlinger i offentlig kontrakter»* § 6 krever at leverandører skal være tilknyttet en lærlingeordning, og minst 10 % av arbeidet skal utføres av lærlinger. En ambisjon i regionen bør derfor være å strekke seg mot dette.

2.4. Handlingsplanens hovedområder og prioriteringer

Handlingsplan er strukturert rundt tre hovedområder:

- Lederkompetanse
- Lærlinger
- Fagarbeidere

Innenfor lærlingeområdet vektlegges dimensjonering og rekruttering, organisering av lærlingeløp, leder- og veilederkompetanse, samt samarbeid og samhandling. Innenfor fagarbeiderområdet vektlegges rekruttering, dimensjonering, utviklings- og karrieremuligheter, kompetanseutvikling og samarbeid med fagskolene.

I planperioden foreslås det at følgende tiltak gis særlig prioritet fra det regionale helseforetaket (i samarbeid med foretaksgruppen):

Økt veilederkompetanse
Utvikle regionale kompetansemoduler for ansatte som har veilederansvar for lærlinger som knyttes til regionens kompetanseplan for veiledere av studenter. Formålet er å styrke kvaliteten i opplæringen og bidra til mer enhetlig praksis på tvers av foretakene.

Økt lederkompetanse
Utarbeide regional kompetansemodul for ledere med ansvar for lærlinger og fagarbeidere som kan knyttes til lokale kompetanseplaner for ledere. Dette skal bidra til økt kunnskap om lærlinger og fagarbeidere, sterkere lokal forankring, bedre planlegging og tydeligere ansvarslinjer.

Økt bruk av framskrivninger og analyser
Etablere et bedre kunnskapsgrunnlag for dimensjonering og rekruttering gjennom analyser og framskrivninger av fremtidige behov for lærlinger og fagarbeidere. Dette skal understøtte strategiske beslutninger på både regionalt og lokalt nivå.

Formalisere samarbeidet med fagskolene
Etablere et regionalt samhandlingsorgan med fagskolene med eget mandat. Formålet er å styrke dialogen om kompetansebehov, utvikling av utdanningstilbud og karriereveier for fagarbeidere.

2.5. Arbeidsprosess

Handlingsplanen er utarbeidet gjennom en bred og involverende prosess med deltakelse fra helseforetakene, tillitsvalgte, vernetjenesten og regionale fagmiljøer. Arbeidet startet med et fysisk heldagsmøte med ressurspersoner fra helseforetakene, hvor dagens situasjon, utfordringsbilde og utviklingsbehov for lærlinge- og fagarbeiderområdet ble kartlagt og diskutert. Dette dannet grunnlaget for det videre arbeidet med handlingsplanen.

Det ble deretter etablert en mindre arbeidsgruppe med representanter fra helseforetakene. Arbeidsgruppen har bidratt til å konkretisere utfordringsbildet, identifisere prioriterte innsatsområder og gitt innspill til mål og tiltak i planen.

Tillitsvalgte og vernetjenesten har vært invitert inn i arbeidet, og har deltatt på to digitale møter. Der har de gitt innspill til både innhold, struktur og prioriteringer i handlingsplanen.

Møtearena:	Dato:
Samarbeidsmøte med KTV/KVO	19. august 2026
Brukerutvalget	26. august 2026
Ledergruppen Helse Sør-Øst RHF	22. september 2026
Regionalt HR-direktørmøte	30. september 2026
Regionalt Fagdirektørmøte	14. oktober 2026
Direktørmøte Helse Sør-Øst	5. november 2026

3 Administrerende direktørs anbefaling

Administrerende direktør anbefaler at handlingsplan for lærlinger og fagarbeidere 2027-2031 legges til grunn for det videre regionale arbeidet.

Det vurderes som nødvendig å styrke den regionale koordineringen av arbeidet med lærlinger og fagarbeidere for å møte fremtidens utfordringer knyttet til personell og kompetanse.

Til tross for flere tiltak de senere årene har regionen ikke oppnådd den utviklingen som har vært ønsket når det gjelder rekruttering og bruk av lærlinger og fagarbeidere. Samtidig har nasjonale myndigheter skjerpet forventningene til hvordan virksomhetene skal bidra til utdanning, rekruttering og utvikling av fremtidens arbeidskraft.

En mer systematisk tilnærming til dimensjonering, rekruttering, kompetanseutvikling og oppgavedeling er nødvendig dersom foretaksgruppen skal lykkes med å dekke fremtidige personellbehov. Dette gjelder både innen helsefagarbeiderområdet og øvrige fag som er relevante for spesialisthelsetjenesten.

Det er samtidig viktig å understreke at ansvaret for rekruttering, dimensjonering og oppfølging av lærlinger og fagarbeidere ligger i helseforetakene. Den regionale handlingsplanen skal bidra med retning, koordinering og prioritering av felles tiltak, men må følges opp gjennom konkrete aktiviteter og mål i det enkelte helseforetak.

Trykte vedlegg:
- Lærlinger og fagarbeidere i spesialisthelsetjenesten. Handlingsplan 2027-2031

Utrykte vedlegg:
- Ingen